

Sămănătorul

Revistă Literară Săptăminală

Sumarul :

N. IORGA. — Mommsen.

NATALIA NEGRU. — Codrului (poezie).

VASILE POP. — Intors de la groapă (schiță).

ST. O. IOSIF. — Motive din popor (poezie).

N. IORGA. — Socoteală definitivă cu d. Pompiliu Eliade (III).

N. I. — Bibliografie.

REDACTIA ȘI ADMINISTRAȚIA :

STRADA REGALĂ No. 6, (Hotel Union)

BUCUREȘTI

Abonamentul 10 lei pe an || Numărul 20 bani

Prin administrația «*Sămănătorului*» se pot procura următoarele opere din cele mai nouă ale d-lui prof. N. IORGA :

1. STUDII și DOCUMENTE :

Vol. I-II. — Istoria propagandei catolice în România cu documente anexate . . . . . 5 lei

Vol. III. — Scurtă istorie a Țării Românești până la 1550, cu documente anexate . . . . . 2 lei

Vol. IV. — Istoria legăturilor dintre principatele române și Ardeal (1601—99) cu docum. anex. 4 lei

Vol. V. — Zapise și scrisori domnești . . . . . 6 lei

2) Istoria literaturii române din secolul al XVIII
2 volume . . . . . 20 lei

---

3) Sate și Preoți din Ardeal, care se poate procura de la Tipografia Göbl cu 2.50

Prin administrația revistei „Sămănătorul” se pot procura următoarele cărți:

L. B.

N. Iorga. — Istoria literaturii române din secolul al XVIII	
2 vol.	20.—
— Istoria populară a lui Mihaiu-Viteazul	
Ovid Densusianu. — Histoire de la langue roumaine	20.—
St. O. Iosif. — Patriarhale	2.—
— Poezii	1.50
— A fost odată (poveste în versuri)	1.50
— Romante și cîntece de Heine	2.—
I. Chendi. — Preludii (articole și cercetări literare)	2.50
Z. Bîrsan. — Visuri de noroc (poezii)	2.—
Maria Cunțanu. — Poezii	1.—
Vasile Pop. — Din oca vieții	1.—
Ion Gabrovanu. — Dina și Dana (nuvelă)	2.—
Ion Adam. — Rătăcire (roman).	3.—
— Sibaris (roman)	3.—
D. Anghel și St. O. Iosif. — Traduceri din Verlaine.	2.—

Ion Bogdan — Documente și regeste privitoare la relațiile țării rumînești cu Brașovul și Ungaria.	6.—
--	-----

«Sămănătorul» Anul I (1902) vol. I și II	7.—
--	-----

A apărut:

Ion Ciocîrlan. — Pe plaiu. (Schite de la țară).	2.—
--	-----

Dorind ca revista noastră să pătrundă cât mai adînc în sînul poporului românesc, aducem la cunoștința PREOȚILOR, ÎNVAȚATORILOR și STUDENȚILOR — de aici și de peste munți — că Administrația „Sămănătorului“ va începe de la 1 Ianuarie 1904

O EDIȚIE POPULARĂ

care se va desface numai prin abonament anual cu prețul de 6 LEI, plătiți înainte.

Rugăm ziarele romîne din patrie cît și de peste munți să aducă această înștiințare la cunoștința publicului cetitor.

SĂMĂNĂTORUL

REVISTĂ LITERARĂ SĂPTĂMINALĂ

Redacția și Administrația
BUCUREȘTI
Strada Regală, 6

SUB DIRECȚIA UNUI COMITET

ABONAMENTUL
10 Lei pe an

MOMMSEN

Un amănunt de fiziologie, ruptura unei artere osificate de bătrâneță, a înlăturat din viața intelectuală a marelui Germanii sufletul de înțelegere deplină, de caldă simpatie, de neobosită luptă pentru adevăr al minunatului moșneag Mommsen. Un loc a rămas liber pe care altul îl va ocupa, dar nu-l va putea cuprinde, jilțul de stincă al unui uriaș. Neamul german care după Bismarck recunoscuse în învâțatul de la Berlin pe cel d'întăiu dintre mări săi, va fi silit să se coboare mult pentru a găsi o frunte pe care s'o încunune cu aceeași glorioasă coroană de «întăiu german». Și pe cînd adevărul bătut în monedă universală cu efigia lui — ideile, constatările, lămuririle lui — vor circula mai departe îmbogățind, — între sufletele admiratorilor și sufletul lui se va întinde de-acum înaintea tragica perdea prin care nu poate străbate lumina noastră.

Între un nou Ministeriu unguresc, o întrevedere împărătească și un răspuns al Sultanului din Constantinopol la cererile de reforme ale Europei milostive, — lucruri mari care interesează trupurile oamenilor, ce trebuie ori nu tăiate, — patriarhul gîndului, care în viața lui n'a cunoscut Canaanurile de odihnă, a fost fulgerat în cale.

*

În timpurile noastre cea mai bogată biografie o au aventurierii și aceia dintre oamenii politici cari samănă cu dinșii. Rostul material al unei vieți ca a lui Mommsen se încheie în puține cuvinte. S'a născut în Schleswig-Holstein, în acele Ținuturi aproape scandinave în care cresc oameni cu oasele tari și singele bogat, pregătiți la munca îndărătnică ori unde-i aruncă întimplarea saū îi așază chemarea lor. Dintre frații lui, Tycho a fost o frumoasă inteligență, iar August și-a deschis un drum de îndrăzneț în știință. Teodor, care a dat numelui părintesc un răsunset de glorie, a învățat dreptul la Universitatea din Kiel, Universitate a regelui Danemarcei, în locul

căruia tinerimea înflăcărată din cele două provincii doria un stăpînitor german. A scris o teză de doctorat în latinește despre un subiect de anticități. Peste un an, în 1844, a atacat, într'un scurt și substanțial studiu despre Triburile romane, o teorie a lui Niebuhr, care-l cucerise întâiu și pe dînsul. S'a ocupat apoi de dialectul Oscilor și, urmînd aceste studii de filologie, a scris mai târziu o lucrare definitivă asupra tuturor dialectelor italiene din sudul Peninsulei. Între aceste studii flacăra de liberalism sentimental și zgomotos a anului 1848 a strălucit și pentru dînsul ca stilpul de foc aprins ca să lumineze veșnic drumul popoarelor dezrobite: în imnurile de triumf ce răsunau pretutindenî de pe altare fără trăinicie i s'a părut că aude și o chemare către viitorul național, german, al micii sale patrii încătușate.

La 1856 i se oferi să scrie o Istorie a Romanilor, și el înnălță din bogățiile de știință ce îngrămădise, nu o practică lucrare de fier și ciment, ci un strălucit monument de marmură, în armonioasa desfășurare a căruia se vădi un mare artist.

Dar în sufletul lui de lucrător fără odihnă, de urmăritor al adevărilor nouă, lauda entusiastă a întregii lumî învățate nu trezi nici o mîndrie moleșitoare și învietorul vechii Rome nu-și găsi în acest triumf Capua. Și mai mult: i se păru că, mergînd înnainte, el ar duce pe drumuri mai puțin sigure, și avu curajul superior de a-și întoarce ochii de la ispita frumosului ce-î răsăria tot mai departe înnainte. Aruncă jos mistria meșterului și luă iarăși, cu jertfire de sine, sapa muncitorului ce caută marmura.

De atunci până în clipa neprevăzută a morții, grijile, bucuriile și răsplătirile lui fură grijile mari, bucuriile cu prisos meritare și răsplătirile puține ale erudiției, care îngrădește cîmpuri mici, pentru a scoate toată roada pe care pot să o dea, sau sfarmă realitatea vie și înșelătoare prin farmecul ei în fragmente abstracte, a căror taină se poate găsi numai prin pironirea îndelungată a unor priviri străbătătoare. Studiile sale, strinse apoi la un loc, dădură opere clasice, de care nici un cercetător al Romei antice nu se poate despărți: Istoria monedei romane și Instituțiile romane.

De la o vreme, dîndu-î fericirea lui și a omenirii lungile zile care s'a încheiat ieri, cînd le începuse înainte de 1820, Mommsen ajunse stăpînul, familiarul, intimul vieții romane întregi. Mîntea lui avea unghiuri pentru cele mai mărunte probleme ale trecutului Romei. Cînd Academia din Berlin se hotărî să tipărească într'un *Corpus* inscripțiile romane, Academia nu putea să însemne decît, în rîndul întâiu,

Mommsen, și el porni vesel pentru o muncă titanică, al cărei sfârșit nu se putea prevedea. A și îndeplinit-o.

Aceasta e viața lui Mommsen.

A fost un scriitor, un artist, atîta timp cît aripile i se destinseră întregi în aerul luminos al frumuseții, dar el își opri zborul și se închise iarăși în umila chilie de jertfă, din care pornise. Ceî ce nu sînt specialiști nu-l vor cunoaște decît prin volumele de «Istorie romană», — de a căror scriere, cu cit vedea ceia ce mai este încă de descoperit, i-a părut rău, fără îndoială, uitînd că pe lingă fapte e înțelegerea lor, care nu rezultă matematic din cunoșterea tuturor factorilor, ci fulgeră din mai mult sau mai puțin, înaintea celui chemat să înțeleagă.

A fost un cugetător, în acel sens că, în principala sa operă, nici un lucru nu i s'a înfățișat vre-odată deosebit, smuls din pămîntul său, din mijlocul vecinătăților sale, de supt cerul care-l chemase la viață și-l hrănise cu lumina sa. Printre miile de umili răbdători cari pricep și spun abstract puncte de vedere și soluții parțiale, el a primit organic și a reprodus organic subiectul său, în toată ramificația delicată și puternică pe care subiectul o avuse, cînd *fusesse*.

A fost un sfătuitor al vremii sale, ieșind adese ori dintre coloanele templului său de marmură antică pentru a spune în furtunile vremii, care se potoliau o clipă la glasul său curat, lăsînd mulțimilor răgaz ca să-l asculte, cuvinte oraculare. Dar de atîtea ori, și fiindcă era prea mult mărgenit într'o singură epocă, într'un singur popor al omenirii, părerea lui a fost falsă, și ascultătorii nu s'au ținut de dînsa. Pentru Mommsen Englesii nu s'au înfrățit cu Germanii cari rivnesc și ei o dominație economică asupra lumii și Austriacii nemți n'aუ părăsit tendințele lor de unire cu Imperiul german.

* * *

Ca artist, cugetător și profet, Mommsen, care întrece pe un Curtius, pe un Droysen, cercetătorii anticității grecești, nu ajunge pe un Ranke, care acesta a murit în timpuri cînd Germanii erau mai puțin cultivați, decî mai puțin recunoscători. E mai mare însă decît oricine prin cuceririle făcute în cîmpul său de cercetare, prin formidabila sa muncă de învățat.

Și astfel, cînd atletul binefăcător ajunsese la acea vîrstă care ridică pe un om mare mai presus de rîndurile tuturor celorlalți tovarăși ai săi, il *impersonalizează*, il preface într'un simbol de venerat, cînd asupra lui, deslușitorul lor, se revărsă această mai înaltă favoare a

zeilor Vechimii, o bătrîneță sănătoasă și însetată de muncă nouă, poporul german recunoșcu în Mommsen, cum recunoscuse în Bismarck, cea mai admirabilă din însușirile sale: stăruința orînduită, îndărătnicia metodică. Astfel ceremonia funebă de la Charlottenburg, înaintea viitorului Împărat al Germaniei unite, n'a fost îngroparea obișnuită a unui om mare, ci, în înfrățirea tuturor inimilor ce bat acolo pentru idealele înalte ale omenirii, un imn către însușirile, către munca și către viitorul națiunii întregi.

N. IORGA.

C O D R U L U I

*Am venit plîngînd la tine
Și-am îngenunchiat cucernic
Și m'am jeluît în taină
Ca unui stăpîn puternic.*

*Iar atunci, slăvite codru,
Tu păreaî că plîngî cu mine:
Ne-am recunoscut prietenî
Ca în zilele senine.*

*Mi-ai întins umbroase ramuri,
Și mi-ai zis, c'o dulce milă:
«Vino, și-o să'ți uiți de toate,
Sărmănica mea copilă!»*

*Din adîncurile toate
Lumea ta cea mai aleasă,
Păsărelele în cînturi
Mă primeau ca pe-o mireasă.*

*Eu rîdeam, rupeam o floare,
De mi-o aninam în plete,
Și atîta 'nviorare
Răcorosu'ți sin îmi dete!*

*Am trăit o vară 'ntreagă,
Singur tu mi-ai fost tovarăș,
Am uitat de lumea toată,
Am uitat de mine iarășî...*

*Dar de ce de-o vreme ncoace
Mă întîmpinî trist în cale?
Cînd mlădițele îți legenî,
Ce te plecî cu-atîta jale?...*

*Imî arăți în spre văzduhuri
Șir de corbî și semne rele
Ce vestesc a vînt și-a iarnă...
Și suspinî din rămurele...*

*Hai să plîngem împreună,
Codrule, la despărțire,
Și o doină de adio
'Ii-oiu cînta cu glas subțire.*

*Că o plec din nou prin lume,
Vieața noastră-așa-ne cere...
Unde n'afli îndurare
Nici alin pentru durere...*

*Ci de-o fi să viî la anul
Tot cu dor, tot cu suspine,
Iarășî să ne fim prietenî...
Codrule, rămîi cu bine!*

N.....

INTORS DE LA GROAPA

— SCHIȚĂ —

De câte-va luni umblam după un post de milionar, fără a putea pune mâna pe el. Nu sînt pretențios, dar ca tot românul, am în sînge par'că dorința asta de a fi slujbaș, dacă nu al statului, măcar al cui o fi, dar să știu că trăesc cu o leafă ce se bine-voește a mi se da, însă, în schimb, să fiu scutit de a voi, de a gîndi din «proprie inițiativă». E așa de dulce să te lași leneviei, și să te miști numai pe urma ordinelor ce-ți dă un superior, încît abia acuma am început să pricep dulceața ce rezidă în a fi mînat de altul, batjocorit de altul și chiar dat afară de altul. Abia acuma'mî explic de ce tot tineretul nostru visează numai o slujbă. Ia închipuiască-și cine-va că ar trebui să-și facă singur muștrări, singur să se certe, să-și arate defectele, să și-le judece, și, la nevoie, să-și dea cu piciorul... Așa-i că i-ar veni greu?.. De aceea, tot omul care se respectă trebuie să fie demn, să nu-și facă singur muștrări, ci să aștepte să-l injure altul. Și noi, românii, se știe cit de mult ne respectăm.

Căutam deci un post, dar, cum nu sînt primul venit, nu mă puteam mulțumi nici cu o leafă de copist de 50 lei lunar, nici cu o leafă de măturător de 60 de lei. Aspirațiile mele erau ceva mai mari. Funcția de fecior de bani gata, m'ar fi ispitit mai ușor, dar prea e legată de multe neajunsuri: trebuie să fii minor, trebuie să fii stricat, să faci pe desgustatul de viață, să fii bazat, să faci polițe false, să înfunzi, la nevoie, pușcăria, și apoi să eși cu zîmbetul pe buze, să desfizi lumea cinstită; însfirșit atîtea lucruri, cari, mie, cel mult îmi rînjau, dar de suris, nu-mi surideau de loc.

Fui deci nevoit să urmez în cercetările mele, mai ales că guvernul, ca or-ce invidios, nici nu mă lua în seamă și avea aerul că ignorează dorința mea de a primi o slujbă gras plătită..

Treburile mergeau rău. Nici cu meseria asta de postulant nu cîștigam nimic. Tocmai vroiam să mă apuc de altă meserie, cînd aflaî prin ziare că un cunoscut al meu mă lăsase, prin testament, moștenitor.

Era un tip foarte ciudat: am aflat că murise o dată și că apoi se întorsese de la groapă. Asta din cauză că-și adusese aminte de o cutiuță cu giuvaericele pe care o uitase neascunsă. Nu fusese deci mort, ci numai se prefăcuse, de oare-ce vroise să profite de prețurile scăzute ce cereau dricarii. Dar amintirea cufărașului cu giuvaericele neascunse îl făcu să-și schimbe hotărîrea și-l înapoiă în pas gimnastic acasă. Aci, stătu cît-va, căutîndu-și giuvaericelele, și scrise scrisori, după aceea, fu lovit de «apoplexie galopantă». Adică unul din ciocli veni într'o noapte și gă-sindu-l, a alergat după bătrîn prin toată casa, se pare că era un galop nebun; cînd l'a ajuns, l'a plesnit o dată cu sete în cap și l'a lăsat lungit, ca trăsnet de apoplexie, și fiind-că fusese și un galop la mijloc, cred că

nu e exagerat zis: apoplexie galopantă. Cînd l'aū găsit, a doua zi, nici o para! afară de cîte-va scrisori: una Procurorului, alta Prefectului, alta Ministrului de justiție și alta pentru un ciîne și alta pentru mine. In toate acestea se lăsa cu limbă de moarte ca rudele să nu poată lua absolut nimic, ci totul să cadă în parte egală nouă, cestora, vizați prin testament. Cea dintîi bănuială a căzut asupra celor rămași moștenitori: se afirma că Prefectul, ciinele, Ministrul, Procurorul și eu, ne-am fi înțeles să ucidem pe bătrîn spre a-l moșteni mai repede. Trebuie să spun că eu eram moștenitor, dar numai al hîrtilor lăsate: hîrtii scrise sau curate, — afară de testament, totul era al meu.

Un noroc că în compania noastră, ca moștenitori, era vîrit și ciinele, căci alt-fel justiția noastră m'ar fi băgat la un loc cu Ministrul, la dubă. Dar așa, fiind-că nu se puteau suspecta intențiile animalului, am scăpat cu toții cu fața curată.

Eu m'am ales, cum zic, cu hîrțile răposatului: trei chilograme de hîrtie de pachete, uzate, cu care aveam voie să mă frec pe cap, și un pachet, conținînd următoarea povestire fantastică a morței ce simulase bătrînul.

O redaū aci, aproape cum am găsit-o, modificînd numai cîte-va linii trase prin t și punctele puse pe i; puse cu așa economie în cit erau mai mult imaginare.

Iată cu ce m'am ales de la sgîrcitul meu:

Domnule și iubit amic,

Scrierile D-tale, m'aū înveselit în cîte-va rînduri și, drept mulțumire pentru momentele vesele ce am petrecut, îți las aceste observații pe cari am cercat să le presăr pe ici pe colo cu ceva humor, ca să le poți ceti pînă la capăt. Nu e mult, e puțin, dar dat din inimă. «Puțin de la mine mult de la Dumnezeu!»

Sînt bătrîn, și dacă n'am murit pînă acuma, aceasta o datoresc numai faptului că am fost cuprins de groază, de cîte ori mă gîndeam la cheltuelile de înmormîntare. Inchipue-ți, e desferiat: numai dricul și coștiugul, afară de cele-l'alte marafeturi, costă peste 500 de lei. In asemenea prețuri, poftim de mori dacă îți dă mina! E un adevărat scandal! a ajuns să te coste moartea mai scump decît o înșurătoare, sau decît un proces.

Dar dacă moartea e scumpă, și te gitue cu cheltuelile ce trebuiesc făcute, viața e tot atît de plicticoasă: nu poți face un pas fără să aruņci banii strînși cu atît amar. Te duci la băcănie să ieși ceva, îți trebuiesc parale; te duci pînă în alt oraș, parale; să întimplă să fi născut, parale; ca să te crească, parale; ca să intri la școală, parale; ca să cazî la examene, parale; ca să intri în armată, parale; să te însori, iar parale. N'ai cum să fii bolnav, o dată, după pofta inimei, că-ți trebuiesc parale. Pînă și ca să te otrăvească spițerul, tot parale îți cere. Te duci la biserică, în casa Domnului, iar parale; și dacă ar fi să vrei să mergi la dracu, de sigur că și acolo ar eși vre-un diavol cu coada îmbîrligată să ceară cu

talerul la chetă: parale! din toate colțurile parcă se întind ghiare gata să-ți smulgă bănișorii din pungă. E o adevărată calamitate. În condițiile astea e imposibil să trăești.

Iată sălbatecii, n'au bani și tot trăesc, și noi, oameni cu pretenții de civilizație, să nu putem trăi fără a cheltui?

E un scandal, e ceva putred în societatea asta! Iată avantajul de a trăi într'o societate zisă civilizată.

E o rușine ca un secol atît de înaintat să fie rămas atît de îndărăt în urma sălbatecilor. Sălbatecii nu cheltuesc nimic, decî tot ce nu risipesc ca noi, ei strîng, și cine știe dacă nu mor milionari. Ei bine, cînd vezi asemenea lucruri în viața de azi, să nu-ți vină gînduri de sinucidere?... Dar vai! și pentru asta trebuie parale: frînghia și săpunul s'au scumpit așa de rău, de cînd cu taxele puse de guvern, în cît au ajuns obiecte de lux pentru clasele bogate. Și vai, un revolver costă atît de scump, iar înmormîntarea și mai scump de cît toate la un loc!

* * *

Muncit de gîndurile astea, deși aveam o oroare neînvinsă pentru viața care mă silea să cheltuesc neconținut, mă hotărisem să trăesc cît mai mult, spre a nu-mi risipi averea în cheltueli de înmormîntare.

Dar iată că în vremea cînd aproape desperasem, se stabili, în orașul nostru, o nouă societate de pompe funebre. Aceasta pentru a-și face cît mai repede o clientelă, hotărî să scadă prețurile.

Societatea veche, pentru a ridica pe cea nouă scăzu, la rîndul ei, prețurile; cea veche scăzu din nou în prețuri, așa că societățile, în loc să fie unite spre a jupui pe morți, se jupuiau acuma în folosul morților. Și societatea veche ajunsese să «opereze o înmormîntare» de clasa a treia pe zece lei. Imediat noua societate se oferî să înmormînteze gratuit pe cei de clasa I., iar la înmormîntările de clasa a doua să dea și preoții necesari, și un coștiug bun de stejar, și pentru cei cari se vor îngropa în clasa a treia, să dea, pe lîngă popi, un cadou pentru moștenitori, și să plătească masa ce se dă după înmormîntare.

«Acum ori nici o dată»—mi-am zis eu,—«este momentul să mori spre a fi înmormîntat fără a cheltui ceva». E drept c'ași fi preferat mai bine să mi-se plătească ceva, dar, fiindu-mi teamă ca cele două societăți să nu cadă la înțelegere, mă hotărîi să folosesc spre avantajul meu această neobicită întîmplare.

M'am hotărît pentru o înmormîntare de clasa a doua, de oare-ce eram sigur că ast-fel moștenitorii mei nu vor căpăta nimic, care să-i facă a se bucura de moartea mea. Tot creștinul trebuie să regrete moartea apropiului său: și nu eu aveam să-i fac să se abată de la această regulă.

În acest scop, m'am dus la societatea cea nouă și am pus lucrurile la cale. E drept că m'au privit cam mirat, dar fiind-că țineau să mă mulțumească pentru că nu m'am dus la societatea veche, mi-au făcut pe plac și, după cererea mea, mi-au dat și coștiugul acasă.

Imediat, am luat toată averea ce aveam în hîrtii și în aur, am pus-o pe fundul coștiugului, și am bătut un al doilea capac peste ea și, după ce am făcut toate preparativele necesare, m'am întins pe fundul coștiugului, cu gîndul să văd cum pot dormi în el.

Se vede că oboseala, gîndul fix că trebuie să mor, ca să nu scap o ocazie așa de bună, sau cine știe ce altă pricină, a făcut, după ce am adormit, să cad într'un fel de catalepsie. Cînd mi-am venit în fire, m'am trezit cu ochii deschiși, dar în imposibilitate de a-i mișca, și în jurul meu începură să se miște tot felul de rude, pe cari nici nu le bănuisem.

Se pare că un doctor, adus de un nepot al meu, declarase că ași fi mort.

Cîte-va rude, negăsind nimic prin casă, hotărîseră să-mi aprindă lumînări eftine, cu gîndul de a-și opri din casă costul lor. Unul din nepoți vrea să-mi închidă ochii, și văzînd că ochii mei tot deschiși rămîneau, mi-a pus cîte un ban pe ei, dar banii erau prea ușori, și ochii mi se deschiseră din nou. Simțeam parcă o plăcere, să văd că toți aceștia își dau aer, ca și cînd ar plînge moartea mea, și-mi închipuiau mutrele ce aveau să facă atunci cînd, răscolind prin toate colțurile casei, prin sobă și pe sub dușumele, nu vor găsi nici o lăscăe. Parcă'mi venea să rid de ei, să mă audă, dar nu puteam de cit să gîndesc.

— Hm, îmi ziceam eu, asta mare ce plînge acuma, ce-ar mai înjura dacă ar ști că l'am desmoștenit ! Ce, ce zice ?

Intr'adevăr vorbea gugumanul ; zicea :

— Oof doamne, de ce ai murit, că noi toți te iubeam, și te stimam !...

Îmi venea să pufnesc de ris, însă îmi urmam reflecțiile.

— Dar fata asta de colo care plînge cu lacrimi sincere, cine e?... Aha, asta-i nepoțica mea. Asta singură mă iubește, sărmana, dar nici ei nu i-am lăsat nimic.

Maî bine, căci n'au să-i facă mizerii.

Nu trece mult și observ că toți se dau la o parte : cioclii erau sosiți să mă ia.

Uite, ca acuma o simt : cei patru mă ridică și eu stau întins, dar cum ajung la scară, coștiugul e înclinat puțin și aud cum banii mei încep să zuruie, alunecînd pe fundul coștiugului. Cei patru se privesc, iar unul zice încet :

— Băgați de seamă, să nu auză și alții.

Pricepînd că au pus gînd rău banilor, o groază neexplicabilă mă cuprinde : desigur nu o groază de îngropăciune, ci teama că-mi vor fura banii mă furnică așa tare. Simt cum sprîncenele mi se încruntă. O dorință de a mă scula mă cuprinde : dar nu pot, nu pot să mă mișc.

În sfîrșit, simt că-mi vin nebunii, numai la gîndul că aștia vor să mă desgroape, ca să-mi fure banii. Dar la astea să mai adaog și o idee vagă, o presimțire ca și cînd în scurt timp va trebui să-mi amintesc că am uitat ceva foarte important. Parcă'mi vine să înnebunesc...

De odată, mi se pare că s'au așezat, și că alături de mine stau două persoane, una în dreapta și alta în stînga. Sint parcă afară, și parcă sint așa de intime cu mine și cu gîndurile mele, încît par a fi chiar în mine, căci ele vorbesc. Dar, de și nu văd și n'aud vre-un cuvînt, înțeleg că schimbă idei, și le văd în minte, iar frazele ce rostesc parcă le-ași rosti eu, atît de cunoscute îmi sint.

Cel din stînga zice :

— Ce idee proastă să vrea să moară așa, numai fiind-că'l costă mai eften înmormîntarea! Nu era mai bine să trăiască, să-și mănince averea în tihnă?

— Ia tacî, răspunde cel din dreapta, ce, nu ți-e bine? Așa ocazii crezi că mai se găsesc? Ia închipuește-ți că se unesc dricariî; ei, ce o să facă pe urmă? Lasă-l, a murit, mort să fie: e o cură de liniște. Lasă-l să o urmeze înainte.

— Ei, asta-i! parcă el e mort, — zice celalalt, — de ce minți așa? Nu vezi că el trăește?

— Eh, trăește! parcă-l împiedică cine-va să moară...

Uită-te numai la popii pe cari îi are, toți gratis; ș'apoi coștiugul asta... Nu vezi că și-a luat și averea cu el!

— Da, zice cel bun, par'că n'a uitat cutia cu giuvaericele ascunsă în cenușa sobei?

Cînd aud asta, gata să sar în sus. Chiar așa și era! Presimțirea ce aveam că'mi voi aminti ceva, asta era. Dar mă simt atît de țepăn, încît mî-e imposibil să mă mișc. Simt că turbez, dar nu pot face absolut nici o mișcare. Mă simt parcă privit de cei doi, și aud pe cel rău zicînd:

— Ia te uită la el, mutră de om care să se întoarcă de la groapă! Tocmai el să dea proverbele noastre de rușine!?

— Ce are a face un proverb cînd e vorba de viața, de fericirea ce o simte cine-va trăind?!

— Da, mare fericire! toată viața să stai să cheltuești, ș'apoi dacă s'o întoarce, o să zică lumea că a uitat cincî parale pe masă și d'aia s'a întors de la groapă. Are să zică lumea că a fost un zgîrie-brînză, un zgîrcit care-și mîncea de sub unghie.

Indignat, dau să mă ridic, dar neputînd, zic la adresa «celui rău»:

— Nu e adevărat. Eu n'am mîncat de sub unghie. Toată viața am fost liberal.

Spiritul cel rău mă privește, uimit de faptul că mî-am permis să mă amestec în vorbă, și zice batjocoritor:

— Așa-î... Auzi mortu! s'amestecă în vorbă: Asta-i bună. De o dată, mortule, fă bine și tacî din gură! Tu ești mort și morții n'au drept de cuvînt; morții au numai drept să voteze...

— Păi, dacă mă calomniezi... zic eu, cam intimidat.

— Auzi la el. Il calomniezi!! Dar așa-î, la drept vorbind, dacă te uiți la unghiile lui cît de negre sunt, vezi că nu-și mîncea de sub unghie, dar în

schimb săruta mîna tuturor cucoanelor și le săruta virful degetelor, cu gînd să mînce de sub unghiile lor, ca să facă provizii, să și menajeze pe ale lui... Cît despre liberal, poate ca idei, ca principii să fi fost liberal, dar ca apucături eraî tot ce se poate mai conservator, ca să nu zic că ai fost sgîrcit.

«Cel bun» zice îngăduitor :

— Ei lasă-l, nu mai cicăli omul degeaba...

— Vezi—zice «cel rău»,—că el nici nu egzista pentru mine, și în discuția noastră, el e absolut de părerea mea. Nu vezi că nici nu mă mai contrazice? Și nici n'are să cricnească măcar, pînă n'o fi înmormîntat în lege.

— Dar e grozav, dar e o moarte fioroasă, închipui-ți că-l îngroapă de viu!

— Ba nu-î de loc grozavă, domnule «geniu bun»—zice «geniul cel rău» ironic, e o moarte, ca ori-care alta, deși nu este așa de plăcută ca moartea prin spînzurare...

— Va să zică, e mai plăcută moartea prin spînzurare.

— Așa! Hm! atunci d-ta de ce nu te-ai spînzurat pînă acuma?..

— Stimate domn, pentru un «geniu bun» ești prea răutăcios. Ș'apoi, dacă e vorba pe vorbite, nu mă spînzur, fiind-că m'am mai spînzurat de cite-va ori, dar fără folos.

— Ce păcat!.. zice «geniul cel bun».

— Ce? Cum păcat?.. adică, ah, pricep!.. rizi de mine; ei bine, iată am să fac să fie îngropat.

— Așa, zice «geniul cel bun», mă sfidezi, am să fac să scape, să se întoarcă chiar din groapă.

— Eu am să-l bag în groapă.

— Vom vedea! zice «geniul cel bun».

— Vom vedea! zice «geniul cel rău» îndîrjit.

* * *

Tocmai mă aștept ca cei doi să se ia dă păr, cînd simț că se oprește dricul, patru cioclii mă dau jos cu băgare de seamă, și în scurt timp aud căzînd bulgării peste mine, în groapă.

Drept să spun, lucrurile astea mă lăsaū cam rece; unica preocupare mai serioasă a mea era, pentru moment, cutia cu giuvaricale ce uitasem acasă, în cenușa din sobă.

Mi se pare că iar aud ceva. În groapă se certă, alături de mine, cele două genii... Dar e așa de confuz tot aceea ce aud, în cît îmi pare ca și cînd ași auzi loviuri de lopată peste mine. Nu trece mult și aud o lovitură tare, în cosciug, și un glas zice :

— Am dat de el. Mai avem puțin. Să zorim!

După cite-va minute, alt glas zice :

— Trebuie să scoatem întii mortu afară, și pe urmă să scoatem coștiugul. Toată avcrea lui trebuie să fie între scîndurile fundului : era dat dracului de șiret, mortu; dar tot noi mai ai dracului!

Pricep. Sînt cioclii, au venit noaptea să mă desgroape, să-mi fure banii. O dată simt cum se deschide capacul și unul m'apucă de păr și de piept și mă trage afară, apoi altul mă leagă de un picior, și dintr'o zmuncitură puternică sînt zvîrlit afară: doi ciocli sînt sus, mă iau în primire și mă aruncă pe pămîntul scos. Unul din ei, plictisit de atîta săpat, ostenit, se așază pe pieptul meu, ca pe un buștean.

Ași țipa, dar nu pot, și mă resemnez.

Aud cum coștiugul este scos, cum i se sparge fundul, și cum zuruie banii din el. Simt că fierb, că n'o să mai pot răbda: Omul după pieptul meu se scoală, să vadă și el cît s'a găsit. Unul din hoți se vede că a băgat un teanc de bancnote în sîn, căci aud rostindu-se o sumă cu vre-o 3000 de lei mai mică. Toți se strîng în jurul meu, și se începe o ceartă.

— Hoțule, — zice unul, — tu ai luat mai mult!

— Chiorule, nu minți, că te smintesc!

Și pîna să pricep ce e, unul cîrpește pe ce-l'alt. Cioclii intervin și băutul, infuriat că nu-și poate răzbuna, îmi croește un picior în coaste, atît de puternic, încît săr în sus și încep să urlu.

— Acleooo! m'a omorît tilharu!, — și recad.

Toți rămîn incremeniți, și cum eū mă ridic într'o coastă, văd că unul din ei leșină de groază, iar cei-l'alți o rup la fugă.

Eū, după ei, și alerg cît pot strigînd.

— Da-ți-mi banii! Hoților! Da-ți-mi banii!

Puneți mîna pe hoți!

Dar hoții sînt mai sprinteni ca mine, și, se vede că groaza le dă aripă, căci trec peste zidul cimitirului ca și cînd n'ar ezista, pe cînd eū rămîn în cimitir.

Cînd mă întorc, lingă cel care leșinase, ia-l de unde nu-î!

Fac ce fac, și trec peste zid, ajung acasă, și-mi găsesc neamurile la praznic.

E destul să mă arăt, pentru ca toți cei-l'alți să o ia la sănătoasa, bine înțeles afară de femeii, cari toate leșină ca la o comandă.

După ce mă cotorosesc de ele, mă instalez în casă, scot din cenușe cutia cu giuvaericele, chem pe nepoțica mea, și-î spun să le ducă cu testamentul meu la un avocat.

Dimineața sosește avocatul, mă înțeleg cu el în toate privințele, și-î spun și față de martori să dea suma ce va căpăta pe giuvaericele nepoței mele ca zestre, căci eū presimt că o să mor.

În cursul zilei îmi vine în minte cearta dintre geniul bun și geniul rău, din dric, și-mi amintesc cum geniul bun m'a scăpat din groapă, dar acuma de sigur că cel rău se va răzbuna. E curios cum privesc lucrurile și toate, rece; banii nu-mi mai plac, viața îmi pare searbadă. M'am apucat să scriu testamentul și apoi să-ți descriu pe scurt prin cite am trecut, poate îți va folosi.

Acuma e tîrziu, presimt că am să mor în curînd, iartă-mî naivitatea, căci ea este, ca și sgîrcenia mea, o boală.

Aud pe cire va umblind pe afară. Acuma e la geam. Se sparge geamul, o mină intră, apoi alta : minile îndoiaie gratiile ferestrei ca pe niște nuiele. Un corp intră pe geam. E unul din cioclii.

Vreau să fug, nu pot, vreau să strig ajutor...

.....

Mă trezesc după un leșin ; după o goană în jurul mesei, am fost lovit cu ceva în cap, și am căzut.

M'am tîrit pînă lingă scrisoarea ce-ți scrisesem și cu ultima putere scriu rîndurile astea... te... las... adio... moor !

* * *

Cadavrul bietului zgîrcit fusese găsit lingă masa de scris, jos. Scrisul era abrupt și ultimele rînduri închinău în jos, în jos.

Fie-i țărîna ușoară !

VASILE POP.

MOTIVE DIN POPOR

La fereastra spre livadă
Din copită murgul bate,
Friă de-argint să-î scot din ladă,
Scumpă șea să-î pun în spate,
Să pornim iar împreună
Peste văi și peste plaiu,
Că s'a 'ntors iar vremea bună —
Staî, murgule, stai!

Murguleț, coamă rotată,
Staî pân' iese luna nouă,
La mindruța sprincenată
Să trimit o slovă-două,
Orî pe soare, orî pe lună,
Orî pe nor, orî pe senin...
Orî să mergem împreună?
Lin, murgule, lin!

Murguleț, fiî bun și-adastă
Să 'mplinesc frumoasă slova,
C'a veni și vremea noastră
Să ne ducem la Moldova,
La Moldova cea bătrînă
Unde ne-a 'ngriji ca'n raiu
Mindra mea și-a ta stăpină...
Haî, murgule, haî!

ST. O. IOSIF.

Socoteală definitivă cu d. Pompiliu Eliade ¹⁾

D-sa ia întâiu ca subiect — nu: ca punct de plecare, ca pretext pentru genialele sale înseilături — drăgălașa dramă *Cyrano de Bergerac* a lui Rostand, așa de mișcătoare, de vioaie și de fină, încit despre dînsa nu poate vorbi fără o brutalitate care ar vesteji, decît un spirit care, cît de cît, ar avea și el aceste însușiri. D. Eliade nu-și cruță însă... pretextul. Pornind de la «la comédie de M. Rostand intitulée *Cyrano de Bergerac*», căruia-i înșiră fabula pe o mulțime de pagini, fantesistul filosofic, care pretinde să descopere — tot-deauna profund! — însușirile fundamentale ale poetului, vorbește în abstract despre *spirit*, — cu foarte puțin spirit, vă asigur. Apoi își pune mintea cu definiția lirismului. Ce e o operă lirică? «Aș numi operă lirică aceia în care se vede sufletul omenesc năvălit puternic de sentimentele cele mai caracteristice ale speciei noastre, sentimente pe care ori-ce om le-a încercat sau trebuie să le încerce în viața sa și care formează, așa-zicînd, esența însăși a naturii noastre». Care ar fi acelea? Două de spațiu, două de timp, reflectează grav d. Eliade, care a uitat cu totul «mondenitatea» jocului său cu literatura. Natura, patria, moartea, iubirea. — Firește că e fals: Sînt oameni cari n'au sentimentul naturii — și cît de mulți!; sînt oamenii cari n'au sentimentul de patrie — și printre cetitorii prosei franceze a d-lui Eliade; sînt oameni grași cari nu se gîndesc de loc la moarte, și sînt mulți cari cred că au iubit, fiindcă așa cer romanele cetite de dînsii. Iar ceia ce fixează lirismul unei opere nu sînt sentimentele exprimate în ea, ci exprimarea lor *directă*, în numele poetului, iar nu prin figurî inventate de dînsul. Apoi se trece la noțiunea virtuosității, la definiția evului mediu, care ar fi vremea «cînd toată lumea era cufundată în cea mai neagră barbarie» (dar cultura bizantină, domnule, domnule profesor, dar cultura arabă, domnule agregat, dar Universitățile, domnule profesor agregat al Universității!). Și *Cyrano*? Dacă d. Rostand ar ceti pe d. Eliade, el ar trebui să fie mulțumit de îndoita onoare ce i se face, analizîndu-i-se opera și declarîndu-se solemn că «în ori-ce cas, ea merită (*elle vaut bien*) să mă ocup de ea (*en*) în cursul a două lungi (ce e dreptul!) *causeries littéraires...*, și chiar trei, dacă permiteți», etc. Și pace!

D. Vlahuță tipărește poemul său descriptiv în prosă: *Romînia pitorească*. Și iată d. Eliade care vine grav, cu cite-va «lungi foiletoane» disponibile, ca să facă cinste maiestruului. Începe întâiu cu fixarea «limitelor între pictură și literatură» și continuă, și continuă... Hotărît că noul Lessing privește *Romînia pitorească* așa cum cel vechiu privise statuia lui Laokoon: ca pe un pretext. Despre Vlahuță se zice atîta, că iubește rîurile (cu interview special făcut poetului pentru aceasta; autentic) — ceia ce spusesem și eu (fără interview) în *Convorbiri*; că e personal — doar e poet liric! —, că e cuminte și visător, și că stilul său — din care dă mostre, traducînd cum am văzut mai sus — e «o minune de stil». Și pace!

Ioan Heliade Rădulescu vine la rînd. Tot ce se spune de dînsul — afară de faptul că d. Eliade nu e rudă cu el (o spune!) — se află în notițele manualelor. Tot ce citează d. Eliade din acela care nu-i este rudă face parte de mult timp din patrimoniul învățămîntului secundar. Decî vorbește de *Sburătorul*, de Trandafîlov (un «Trandafiroff»), de Prefața Gramaticii. Iar, la urmă, d-sa se încălzește și, uimiți, îl vedem strigînd

¹⁾ A se vedea N-le: 40, 41, 42 și 43.

tocmai ce se citează aici: «Gloire au digne successeur, etc., gloire au fondateur, etc., gloire au grand traducteur, etc., gloire au penseur, etc., gloire au géant». Și apoi, cu litere groase: «Reconnaissance. Justice!» Dacă a descoperit ceva d. Eliade, apoi e fără îndoială melodrama criticii!

D. Ronetti Roman, scriitor român, de origine Evreu, scrie o dramă cu însușiri: *Manasse*. Cineva o trimete d-lui Eliade, care spune aceasta în lung și în lat. D-sa se încălzește iar: «iată opt zile de când nu fac alta decât cetesc și recetesc drama Manasse» (opt zile! Ce entusiasm! Doamne!). După acele opt zile, o săptămână de suferinți entusiaste, d. Eliade consacră citeva «lungi foiletoane» lui Manasse. Se povestește piesa. Se spune ce este un Ovreiu. Și apoi? Ce alta decât că d. Eliade dă o listă de greșeli de românește pe care le-ar fi făcut autorul, listă ce i-ar fi fost comunicată (iarăși!) de un cetitor (ai mei nu-mi scriți nici odată!). D. Eliade știa originea domnului Ronetti: i se părea deci ușor să-l încarce cu păcate de limbă. Ce se întâmplă însă? D-sa știe și mai rău românește și atacă ast-fel expresii ca: «mi-e uscat în gît», «mai bine în toate», «care tot nu vine», «doctorul a ris-o», «ducî înăuntru», «faci o tură prin salon», pe care ori-ce bun Român le-a auzit și le-a întrebuințat.

D. Eliade pornește a vorbi de poezii Radu Rosetti, Haralamb Leca și St. O. Iosif. E foarte erudit: jos sînt numai citații de pagini. Contra celui d'întăiu scrisese d. Chendi; deci d. Eliade e foarte curajos, sever: îl distruge. Contra d-lui Leca nu scrisese nimeni (de și ar fi meritat mai mult decât Rosetti, care are și bucăți duioase): d. Eliade e nehotărit, încurcat, ca omul cult și de gust. Ba că una, ba că alta. I se pare că un vers odios, care zice despre Adam și Eva că:

Plăsmuiră 'ntiū păcatul și pe urmă pe copil

e «un vers lapidaire» (*sic!*); ține apoi de rău pe d. Leca pentru faptul că-și numește eroii cu nume străine și-i așează prin străinătate: «de ce nu duce pe Lola la Cîmpulung sau Constanța? De ce Marcel și Conrad, și nu Ioan, Radu, Vintilă sau... (notați ironia) Haralamb». În treacăt i se pare și d-sale că Aragonul e un oraș, și nu o țară (p. 37), că Rahova e în România, și nu în Bulgaria. Că e rău, că e bine... Concluzia e că poetul să mai cerce. Cine știe?...

Pe Iosif apucase a-l lauda multă lume, și în «l'Indépendance». Deci d. Eliade îl apreciază, îl înțelege. Luînd drept călăuză poeziile lui, criticul îi face biografia. Fiul directorului de la Brașov, care e și el o personalitate culturală cunoscută, devine un țerănaș care a fugit de foame la oraș: «il est né à la campagne, d'une famille très nécessaireuse... Il faut qu'il aille dans une grande ville comme Bucarest... pour entrer comme apprenti chez un patron afin de pouvoir devenir lui-même un jour un gros marchand». O! acesta e sincer: vezi, simți aceasta. «Respectî pe d. Iosif», «pentru d-ta cetim *Convorbirile*, pentru d-ta cetim *Sămănătorul*» (Iosif dă și astăzi acestei reviste frumoasele sale poezii: o cetește oare și acum d. Eliade?). O singură mustrare! se poate aduce: de ce tot laudă trecutul? E doar «les anciens temps des princes phanariotes». Așa? Trecutul sînt Fanarioții? Să nu fi trăit însă tot în trecut și un oare-care Ștefan-cel-Mare, căruia d. Eliade nu-i poate obiecta, din ură împotriva Grecilor, nimic?

D. de Martonne, profesor la Universitatea din Rennes, scrie despre Muntenia o foarte serioasă lucrare geografică, în care sînt însă pagini de etnografie slabe și altele de istorie (călăuză i-a fost aici d. Eliade) cu

totul nule. D. Eliade-i face o dare de seamă: câteva «lungi foiletoane». Începe spînd cum aû fost la şcoală amîndoi în Paris: e tocmai ceia ce publicul doria să ştie mai mult. Se miră apoi de cuvinte ciudate ca «sedimente iurasice, Hyschuri»: eû credeam că şi d. Eliade a învăţat geologia la liceu. Gîndul îl duce mai departe: cum se specializează învăţaţii! Va veni o vreme cînd ei nu se vor mai înţelege între ei şi va fi o «specie istorică», o «specie geologică», o «specie antropologică», etc. Cu voia d-lui Eliade, aceste «specii» sînt şi acuma, dar oamenii în adevăr culţi înţeleg, în mare parte, lucrările lor ce nu sînt cu totul speciale. Apoi se expun, pe larg, împărţirile cărţii, se dau citaţii, lungi, lungi... Să fim patrioţi, strigă apoi d. Eliade. Dar, urmează d-sa şirul strîns al ideilor sale, e geografia o ştiinţă, o artă, orî ce? Ajunge în sfîrşit la conclusia că noua geografie, nu cea veche, a «declamatorului» (?!) de Elisée Reclus, e «un fel de filosofie artistică a pămîntului». Ba nu zău, cine ar fi crezut! Iar, cît despre cartea d-lui de Martonne, ajungă-i publicului sfatul că... trebuie să şi-o cumpere.

D. Ion Bogdan — nu uitaţi: decanul Facultăţii unde d. Eliade vrea să fie profesor titular — scoate o culegere de frumoase traduceri după scrierile slavone, păstrate în Braşov, ale Domnilor şi boierilor noştri, *Documente si regeste*. D. Eliade apreciază, înţelege şi-i consacră mai multe «lungi foiletoane». Începe cu Mademoiselle de Lespinasse: «Voulez-vous que nous lisions ensemble une lettre» a acestei domnişoare franţuzestî? Vrei, nu vrei, — o ceteşti. Apoi se întrebă ce e aceia «regeste». Caută în Littré, găseşte o definiţie *rea*, fiindcă noi am luat cuvîntul din nemţeşte unde are *cu totul alt înţeles*, o exhibează cu multe învîrtituri cochete, şi, multămit, trece înnainte. Apoi traduce, traduce, — cum, am văzut mai sus. Ici şi colo, dă lămuriri. Saşii erau şi «oameni războinici» (bietii Saşi!), tot ce s'a scris la noi «pînă la jumătatea secolului al XVI-lea e în slavoneşte» (decî n'am avea monumente literare pînă la 1650!), şi aceasta era «o modă» («Que voulez-vous? c'était la mode»), Ioniţă era «Ioaniţiu Caloian, empereur des Roumains et des Bulgares, dont nos anciens princes se disaient les descendants» (p. 118, nota). Mai departe, iată o siluetă de istoric modern: «Istoricul modern e prin definiţie un domn mai puţin preocupat să povestească fapte precise, decît să le povestească într'o limbă cu totul neglijată, cu totul informă, une orî chiar neînţeleasă». Acesta e «istoricul modern», l-a văzut d. Pompiliu Eliade (eû nu). Şi acuma, pentru d. Bogdan, care nu scrie aşa, ce este? Ca şi pentru d. de Martonne, invitaţia către public de a-i cumpăra cartea.

Un volum e consacrat teatrului. E în acelaşi gen. E vorba de *Scrisoarea pierdută*. Un inconscient acuzase pe Caragiale de plagiat; imediat d. Eliade *insinuează* îndoielii relative la onestitatea marelui scriitor. «Ne-am găsit de atîtea orî aici înnaintea unor nenorocite descoperiri.» Aşa-i că e frumos?! Se dă o dramă tradusă din nemţeşte, *Mesalina*. D. Eliade, care mai departe citează pe Tacit, începe aşa: «Părul mi se ridică în virful capului de groază la amintirea acestei oribile tragedii!» Aiurea d-sa face haz de mitocanii cu cravate albe şi rose: «fac mari silinţi», zice d-sa, ca un marchis parisian din vremea lui Ludovic al XIV-lea, «ca să mă deprînd cu aceste colori» (ce preţiositate!); se plînge de un spectacol «care ne-a împins violent şi a uitat să ni spuie pardon.» D. Leca face să se reprezinte *Cîni*, o «pasişă» fără valoare după pseudo-ibsenianii apusenî. D. Eliade vorbeşte: e cea mai bună dramă a noastră (biata *Năpastă* a lui Caragiale... cel bănuît de plagiate!). Dar d. Davila apare cu *Vlăicu-Vodii*, după

ce «a cetit pe cronicarul Șincai și toate documentele latine citate de acest autor [cine mai studiază istoria după Șincai?!], a văzut multe gravuri și stampe» («gravuri și stampe» pentru un subiect de la 1360?!). Iată, iarăși, «drama cea mai bună», etc. (pp. 132—3).

Pentru stilul românesc — am văzut mai sus. D. Eliade crede că e o supremă eleganță și o dovadă de adâncă cunoaștere a limbii franceze, să te exprimi în acel jargon.

*

Am mintuit, pentru a reîncepe la cea d'întăiu nouă carte rea a d-lui Eliade. Ca profesor și om de știință, am datoriat de a înlătura printr'o critică necruțătoare tot ce simulează a fi, în cultura și literatura noastră, aceia ce nu este. Printre aceste produse număr pe ale d-lui Pompiliu Eliade.

Iar, cît privește colegialitatea pe care eu aș fi ținut s'o respect, cînd așa de puțină au respectat-o față de mine, atunci cînd aveam eu dreptatea, ajunge să spun că școala e pentru mine mai mult decît colegii pe cari întimplarea și împrejurările mi i-au dat acolo. În școală trebuie să domnească însă știința, metoda și modestia.

N. IORGA.

BIBLIOGRAFIE

Supt titlul *la Roumanie littéraire d'aujourd'hui* (Paris, 1903), un vechi corespondent din Paris al ziarului «Adevărul» d. Th. Cornel, probabil un pseudonim, tipărește o broșură despre starea literară de astăzi a neamului românesc (decî nu: «*La Roumanie d'aujourd'hui*»), arătîndu-î și originile (decî nu: «*La Roumanie d'aujourd'hui*»). Tiparul e foarte frumos, și d. Cornel scrie cu ușurință, dînd pe alocuri — adecă foarte arare ori — și caracterisări drepte. În total luată însă, cartea n'are valoare. Autorul n'are o vedere clară asupra nașterii și dezvoltării curentelor literare și de la «Junimea» încoace se pierde în liste de nume, cătușite cu cite un calificativ mai mult sau mai puțin gentil. Puterea de a compara și grada lipsește, iarăși, acestui foiletonist: prosa lui Caragiale i se pare cu totul alt ceva decît ce s'a scris mai clasic și măsurat în limba noastră (presupunînd că d. Cornel e Romin); pentru un scriitor ca Delavrancea, d. Cornel are cîteva cuvinte de dojană în treacăt. Îi place pentru ținta ei, mișcarea socialistă și, injurul tronului poetesei Riria, își vor găsi jilțurile lor toți, «ilustrii contimporani», toți poeții de la d. Xenopol sau de la bardul Macedonschi. Felicitările noastre, tuturor.

* * *

În broșura *România față de chestiunea macedoneană* a d-lui I. C. Puppă (București, 1903), cetitorul va găsi, pe scurt și fără pretenții, un resumat al «chestiei» și un număr de vederi sănătoase. Mi-a fost plăcut să văd că multe din părerile ce mi le-am format printr'o cugetare neinfluențată s'au ivit și în gîndul unui cunoscător al împrejurărilor locale, — căci d. Puppă, care scoate și un ziar, *Evoul Macedoniei*, e din Balcani.

N. I.